

Bibliologia i Informatologia

zwana także
księgoznawstwem

nauka
humanistyczna

BIBLIOLOGIA

zajmuje się ona zarówno książką
dawną, jak i współczesną,
a także instytucjami z nią związanymi

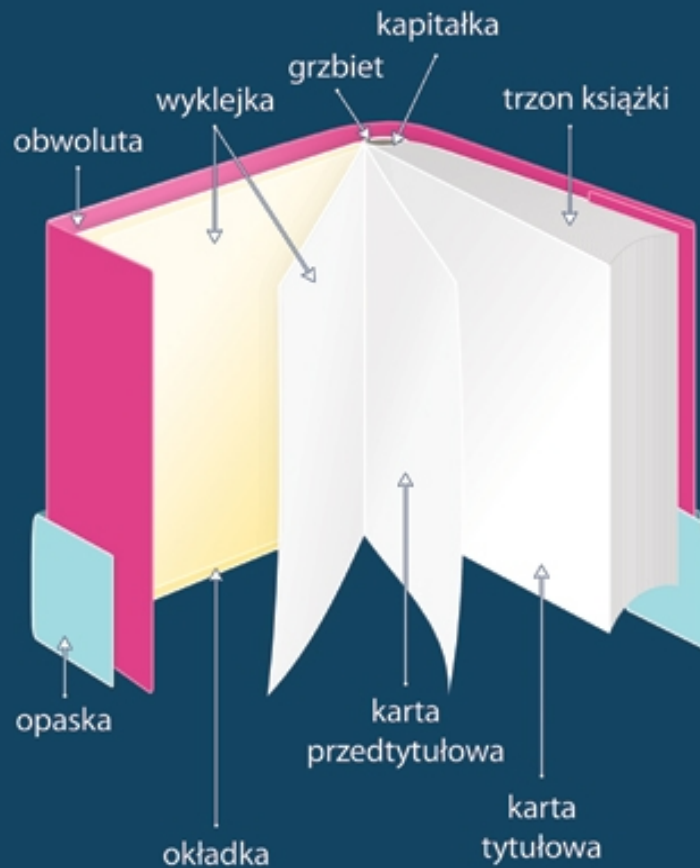
przedmiotem badań jest książka
we wszystkich jej aspektach

Aspekty badań nad książką

- obiekt materialny
- nośnik treści
- społeczne narzędzie kultury

Budowa książki

Różnice w wyglądzie książek

Szata graficzna książki

- **OKŁADKA**

- twarda
- miękka
- z papieru
- ze skóry
- z materiału

- **PAPIER**

- cienki
- gruby
- biały
- żółty
- gładki

- **ILUSTRACJE**

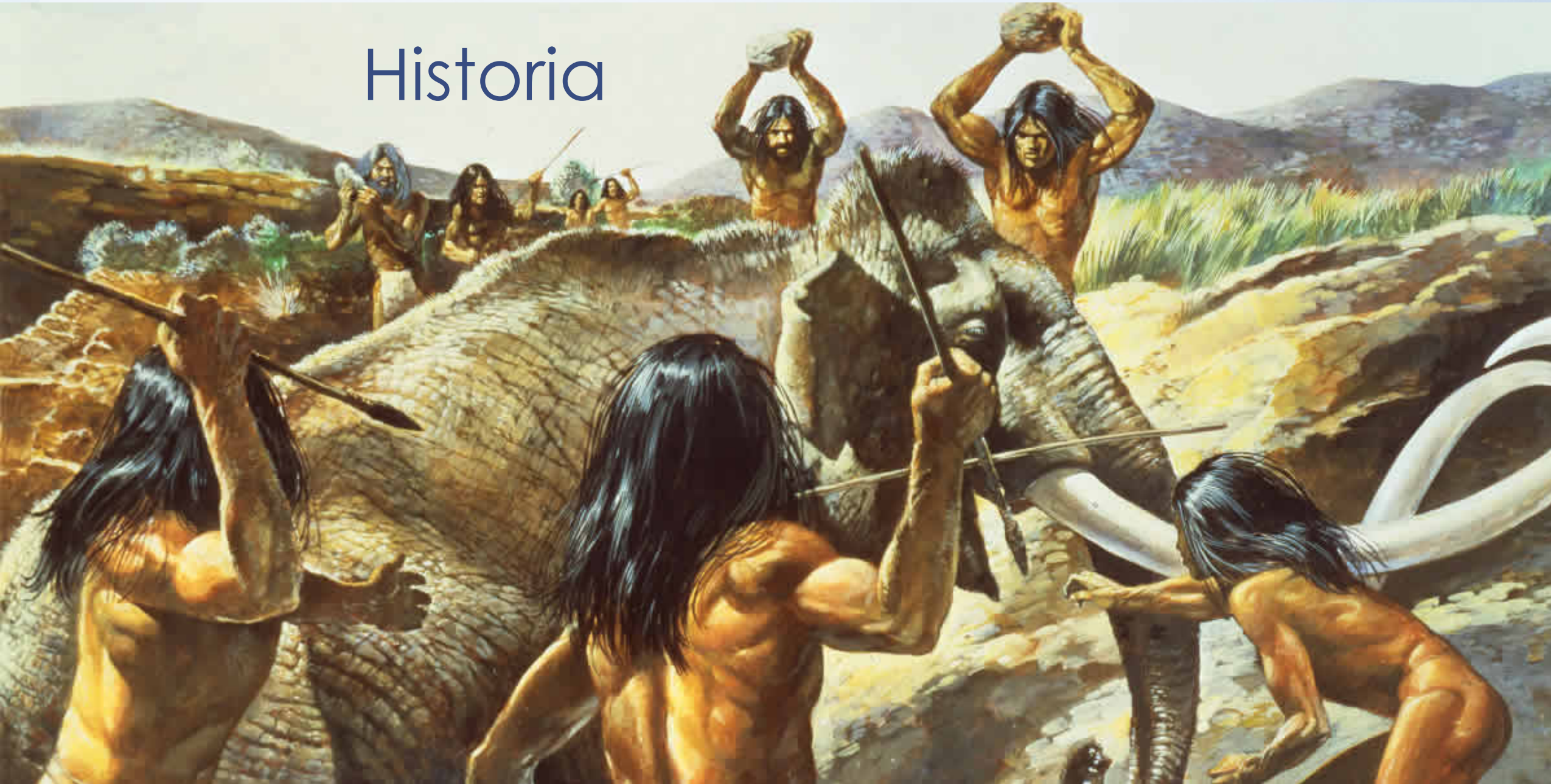
- kolorowe
- czarno-białe

- **DRUK**

- mały
- duży
- pochyły (kursywa)
- prosty

Historia

Człowiek pierwotny

- reakcje = dźwięki, ruch = emocje
(współcześni głuchoniemi)
- przebywanie w gromadzie
– potrzeba komunikacji

Cyfry rzymskie

- wywodzą się z odpowiednich ruchów palców przy pokazywaniu na migi

I II III IV V VI
VII VIII IX X
L C D M

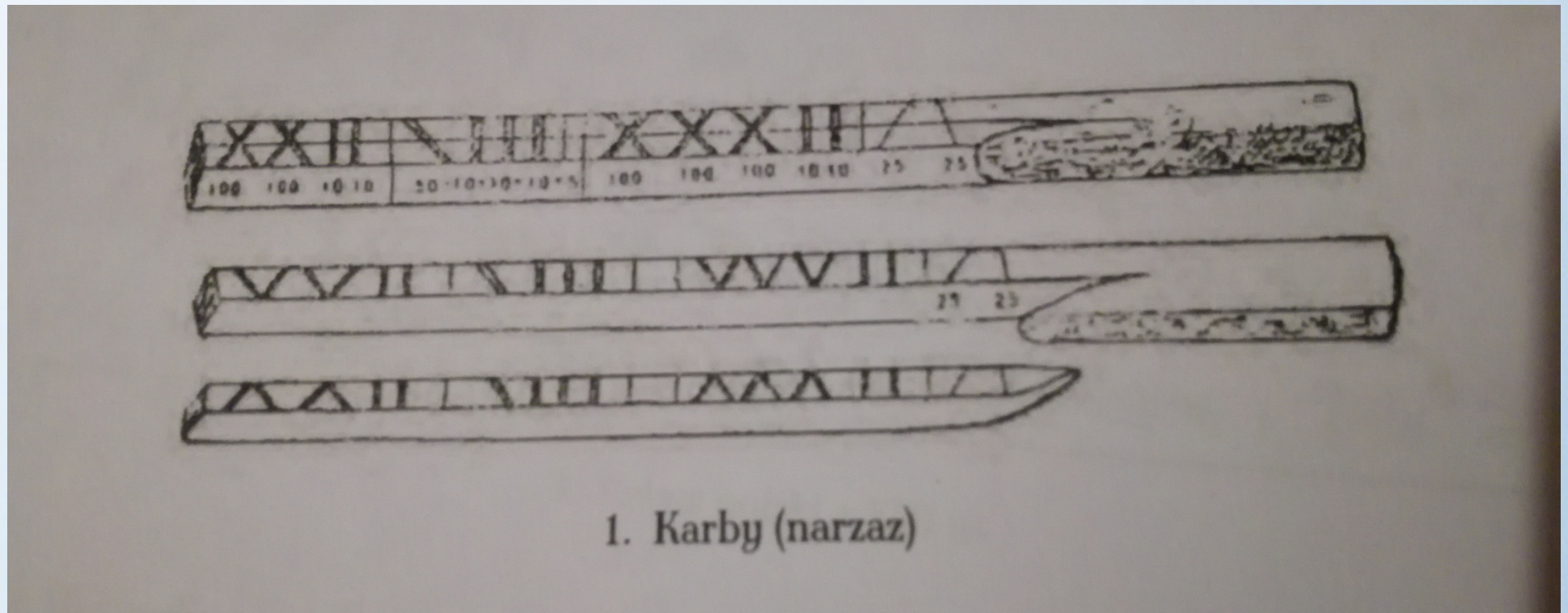
Wici

- zwoływanie szlachty na pospolite ruszenie
- laski, witki lub żerdzie – znak wezwania
- też różga – kara za nieposłuszeństwo (niestawienie się skutkowało karą śmierci i konfiskatą mienia)

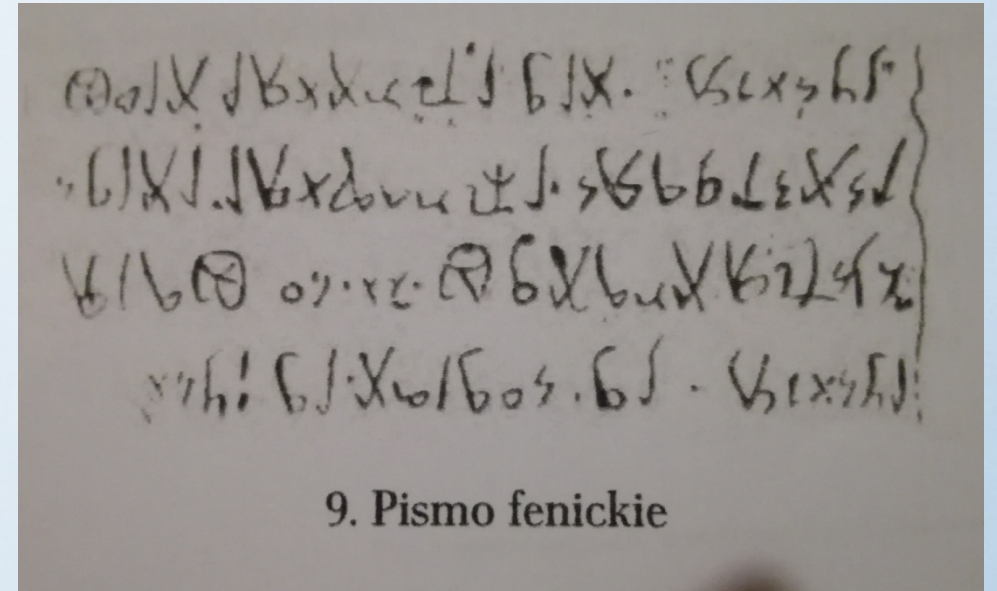
Karbowanie

- łatwy sposób zapamiętywania
- dokumentacja

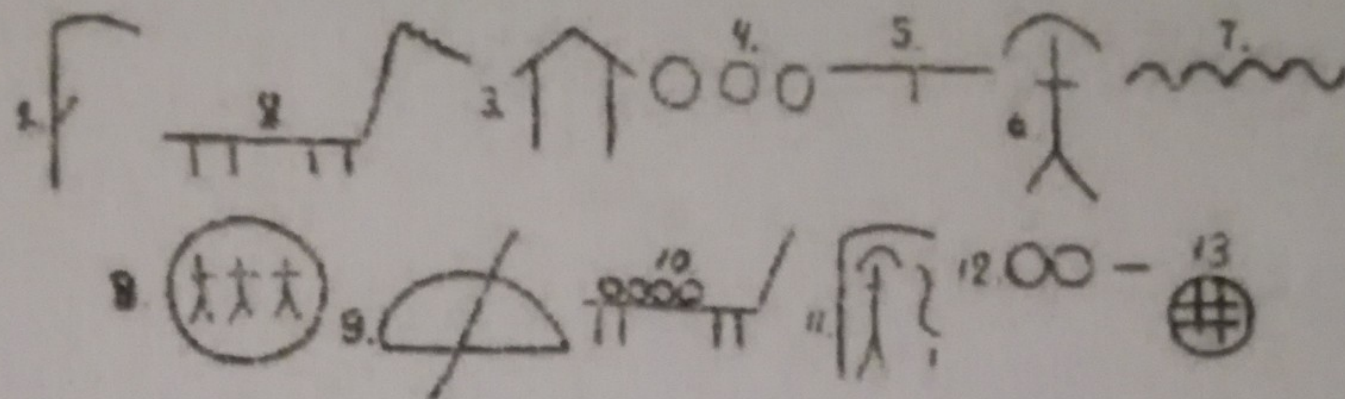

Początki pisma, alfabety

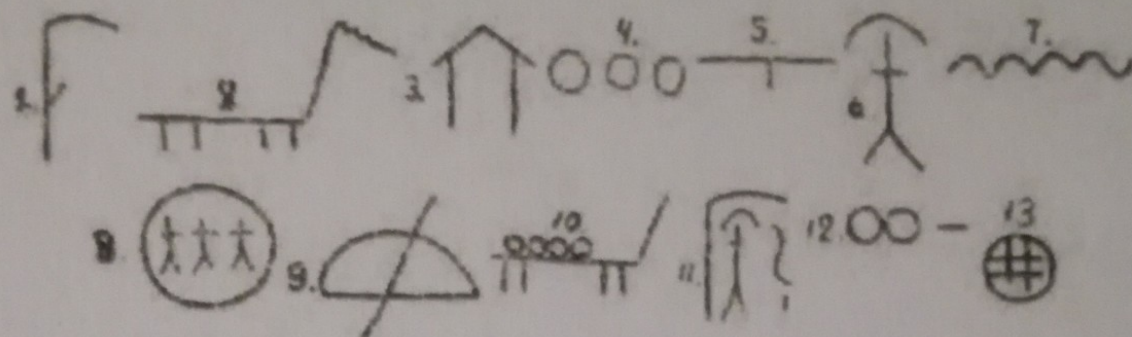
- pismo obrazkowe, ideograficzne (hieroglify)
- rebusy znaczeniowe
- pisma hieratyczne (teksty religijne) i demotyczne (ludowe)
- pismo klinowe
- pismo chińskie
- Fenicjanie twórcami pierwszego alfabetu
- alfabet grecki
- runy
- Cyryl i Metody – pismo staro-cerkiewno-słowiańskie

9. Pismo fenickie

4. List obrazkowy z XIX w.

4. List obrazkowy z XIX w.

1. Kosin 2. przyjechał 3. do domu 4. po 3 dniach 5. umarł 6. żona 7. płacze 8. dzieci 9. bez chleba 10. przyślij pieniądze 11. Dziewczyna z rodu Kosin przezwiskiem Czapla 12. zaręczyła się 13. z Kolesnikowem.

Pismo polskie

- formowane pod wpływem Kościoła rzymskiego i kultury zachodnio-europejskiej
- alfabet łaciński
- XIV wiek
- kronika Gallowa
- *Psalterz Floriański* (Królowej Jadwigi)
- Jakub syn Parkosza

Incipit epistola quedā pambula can-
gentia amonitas polonorum li. mod.

Omino. s. d. dei
 gratia summo
 pontifici. Bini
 q. Symon pa-
 lo. a. iano. Sy-
 rollao. do digu-
 ac uenandis

pontificibz polonie regionis
 ne non iam cooperatori suo ve-
 nabili Cancellario Michaeli
 ceptiq; laboris opifici sub sequis
 scriptor opusculi sup montem
 syon dū suū gregi cōmisso uigi-
 lanti studio spetulari ac deuote
 i uirtute gdiendo deū deoꝝ facie
 ad facie iemplari. Si uestra
 auctoritate suffulcus patres p
 titulan uraq; opitulacōe fretus

expedire. Slet dubiatio hippis
 lurnibz uiam i cognitanti palpi-
 tare tūm cogationem rector o
 aulos pcedentium luce huius
 chorulcare. Et cū tales imise-
 rū canidie

pendam qui
 muerent i
 Et qui sortu
 fautores obt
 duri tantos
 i romica ser
 uculq; pabz
 ds polonie
 gestis memo
 Et cū multa
 gesta pmiit
 tu suggerere
 memorie uo
 vos uno ore

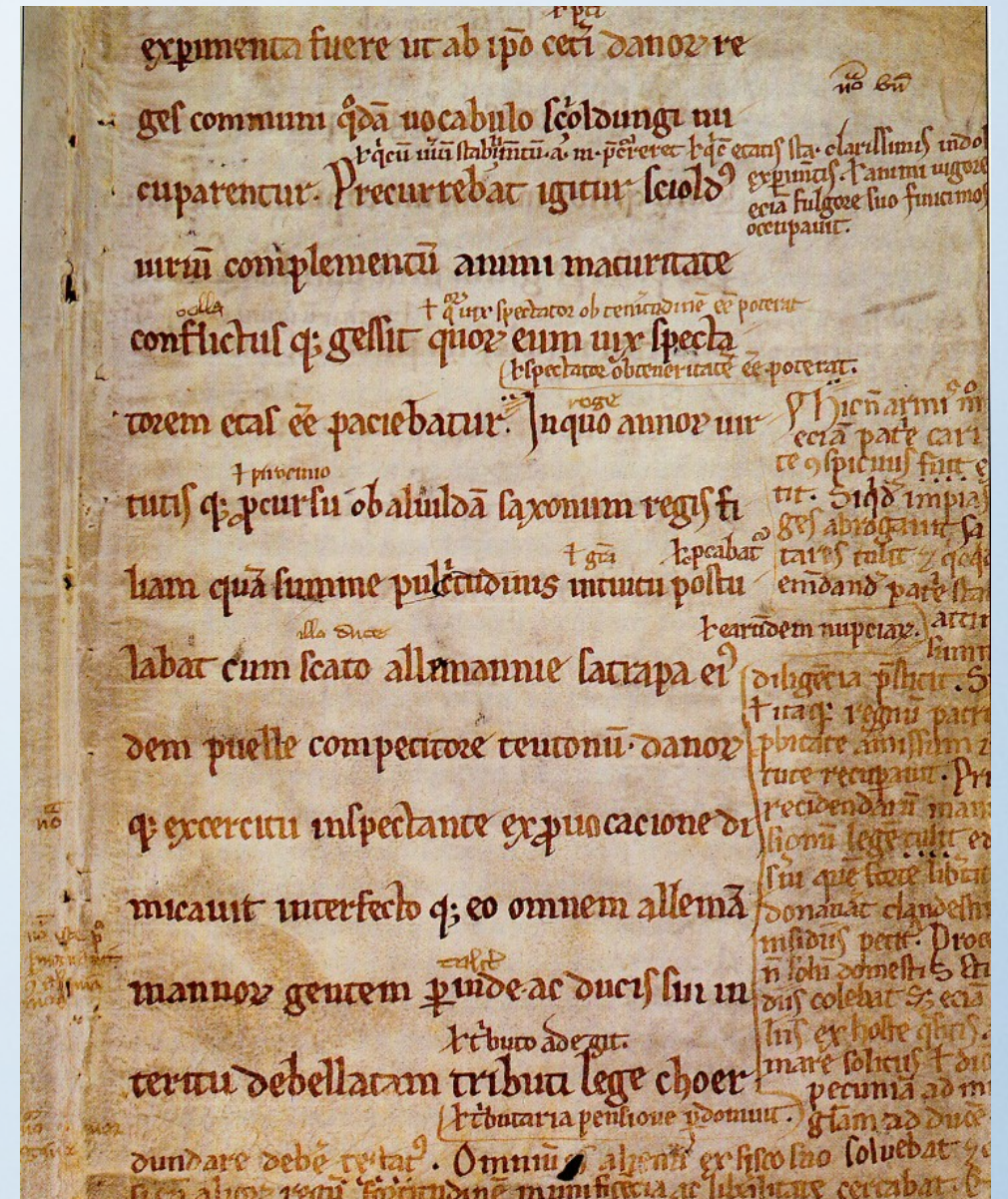
Rozwój książki - rękopisy

- opis (miasto, magazyn, sygnatura)
- materiały pisarskie (główne: pergamin i papier)
- papier: z filigranem i bez filigranu

Pergamin

- IV w. – rywalizacja z papirusem
- gdy import papirusu był utrudniony – podstawowy materiał piśmienniczy
- skóra zwierzęca
- używany już w II w. p.n.e. w Egipcie
- Strony: mizdrowa i licowa

Techniki produkcji

- garbowanie skóry
- III w. – Pergamon:
 1. Starannie wymycie skóry zwierzęcej
 2. Zanurzenie w kadzi z wapnem gaszonym (pozbycie się sierści i naskórka)
 3. Wygładzenie skóry – rozciąganie i skrobanie
 4. Spłukiwanie i rozpinanie na drewnianej ramie
 5. Wysychanie
 6. Polerowanie

Papier

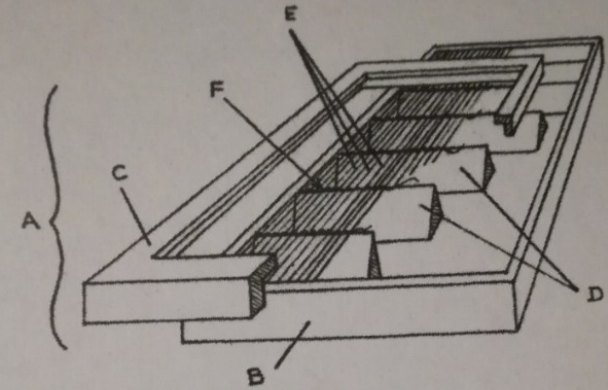
- kora drzew, len i konopie
- produkowany w Samarkandzie (II poł. VIII w.)
- rozpowszechniony w IX w. przez muzułmanów
- stosowany częściej na Bliskim Wschodzie
- używany do kopiowania świętych ksiąg

<https://www.youtube.com/watch?v=Sr0Au-nS4>

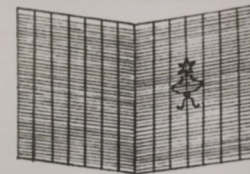

Powstawanie

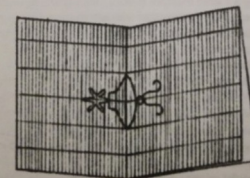
1. Zanurzenie formy do kadzi z masą
2. Pozbywanie się wody
3. Wyjmowanie arkusza z formy
4. Kładzenie na kawałku filcu
5. Suszenie
6. Gładzenie (satynowanie)

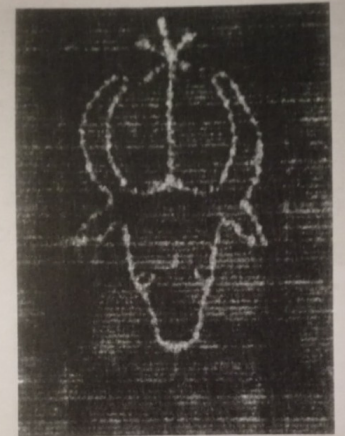
Ilustracja 5: Forma (z D. Muzerelle, *Vocabulaire codicologique*, nr 21)
A: forma; B: rama; C: ogranicznik; D: listwy; E: druciki żeberek; F: druciki kres

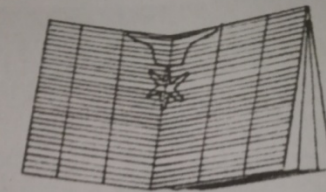
Ilustracja 13: Składanie *in folio* (z D. Muzerelle, *Vocabulaire codicologique*, nr 40)

Ilustracja 14: Składanie *in quarto* (z D. Muzerelle, *Vocabulaire codicologique*, nr 42)

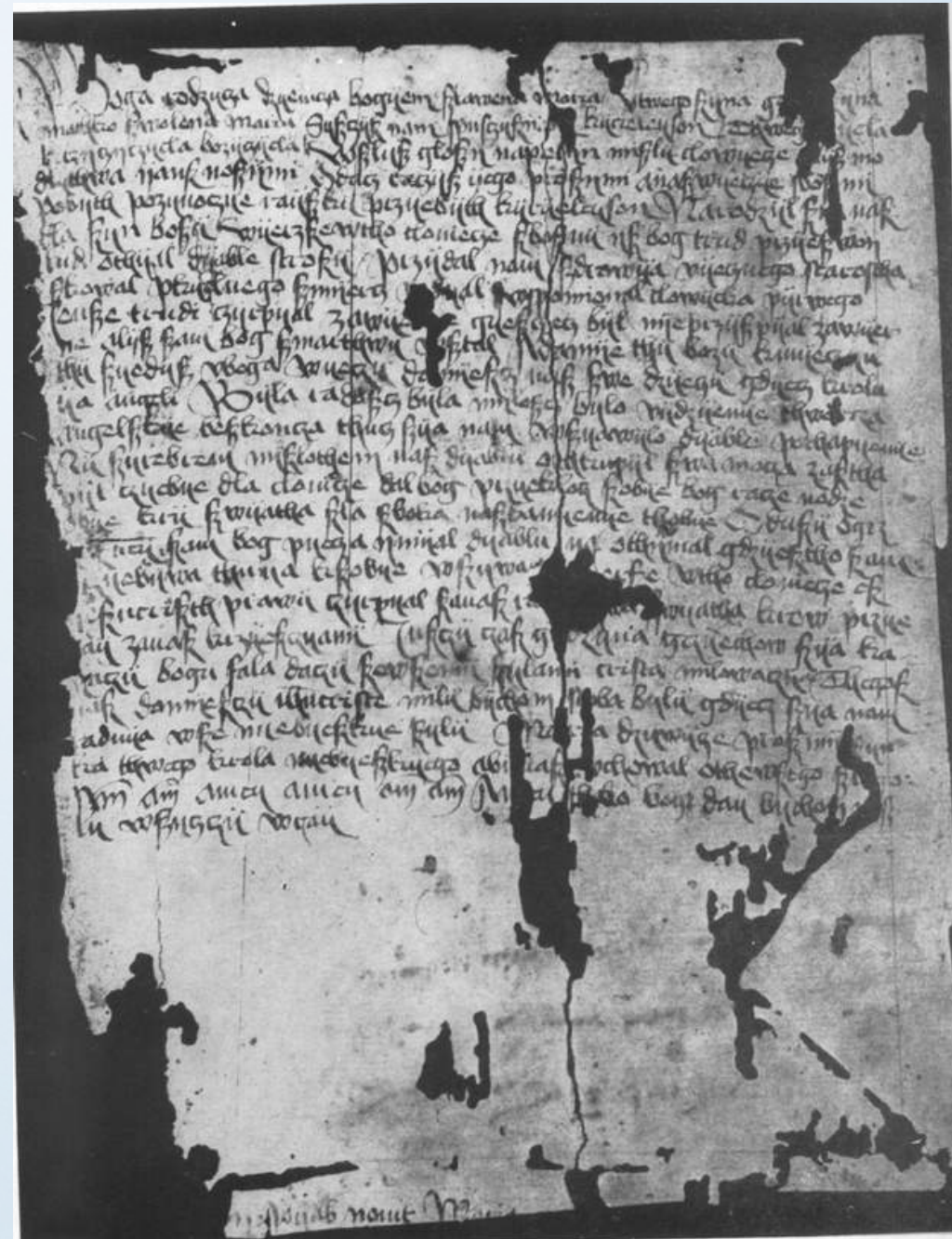
Ilustracja 9: Punkty mocowań filigranu na formie: papier z Pampeluny 1403 (Paris, BNF, hébr. 431, f.20v)

Ilustracja 15: Składanie *in octavo* (z D. Muzerelle, *Vocabulaire codicologique*, nr 45)

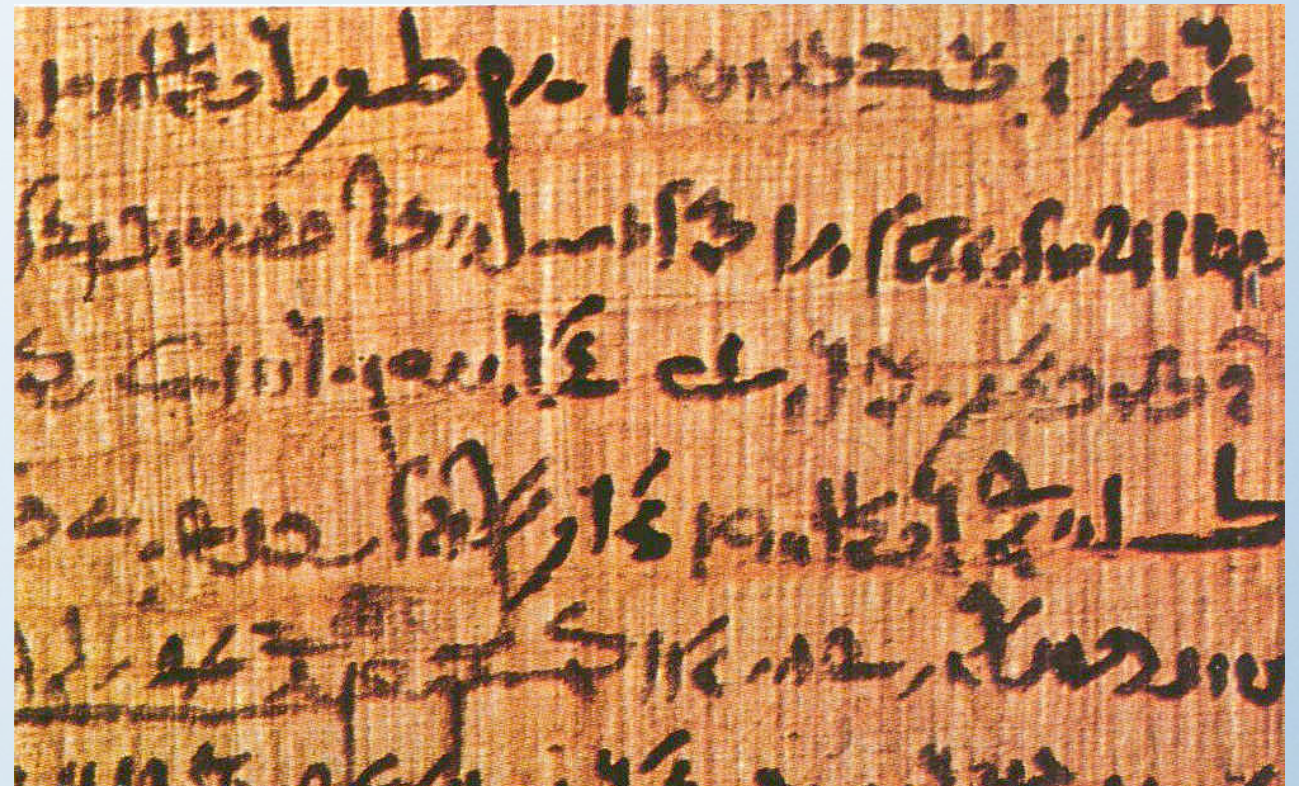
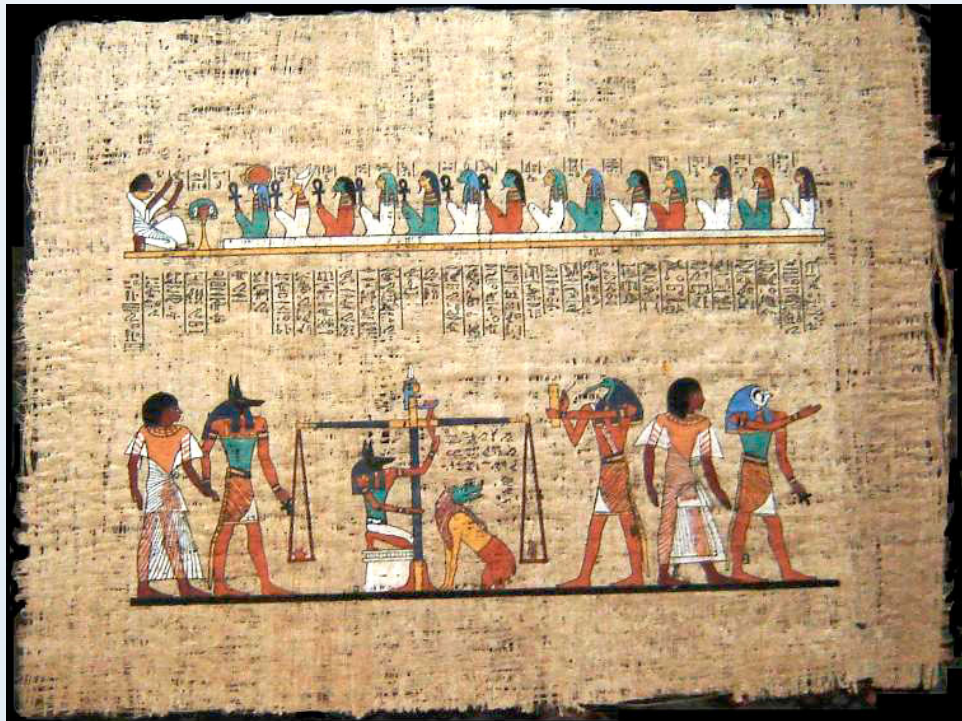
Arkusz

- strony: recto i verso
- atramenty: węglowe i żelazowo-galusowe, mieszane i niepełne

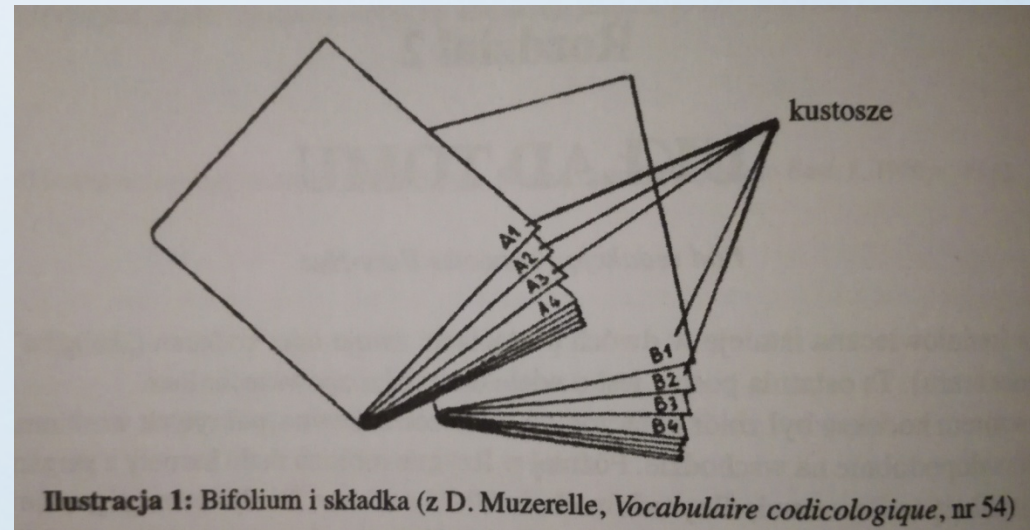
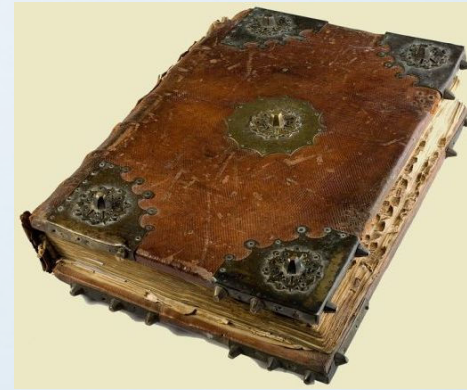
Papirus

- w świecie grecko-rzymskim aż do II w. n.e.
- upadek w Egipcie – X w.

Książka średniowieczna

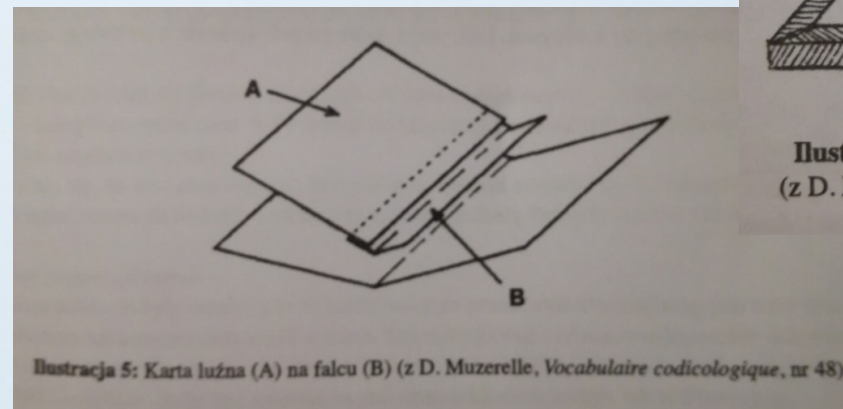
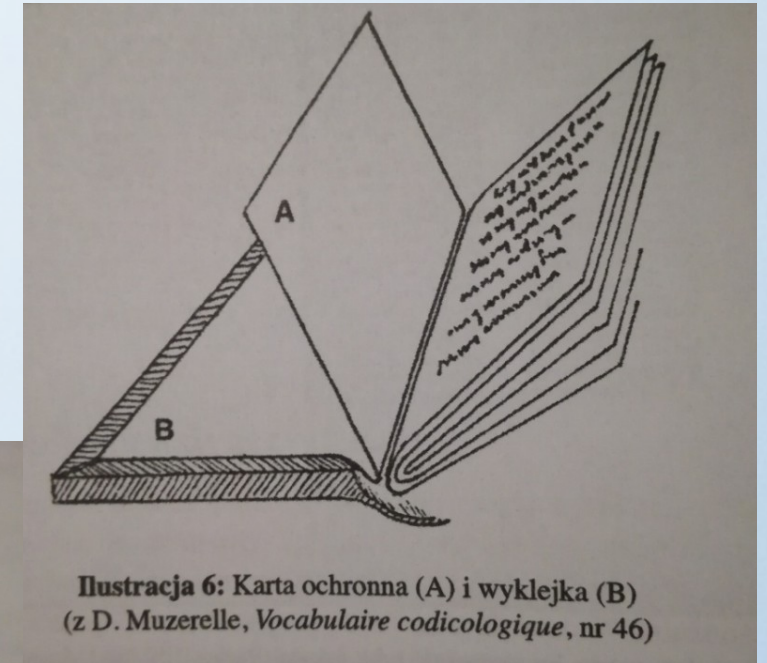
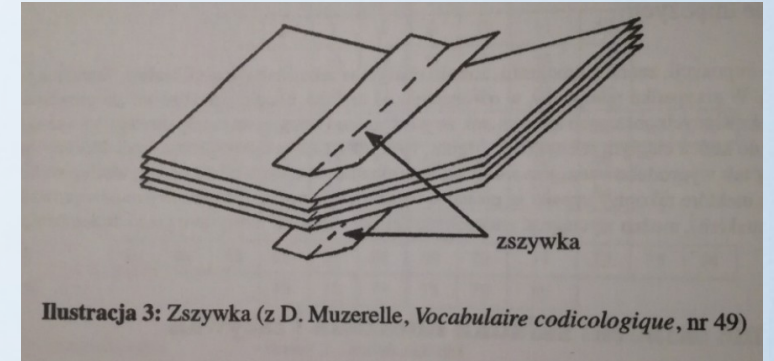
- zwój (volumen i rotulus/rola)
- kodeks
- kustosze
- reklamanty
- glosy

Ilustracja 1: Bifolium i składka (z D. Muzerelle, *Vocabulaire codicologique*, nr 54)

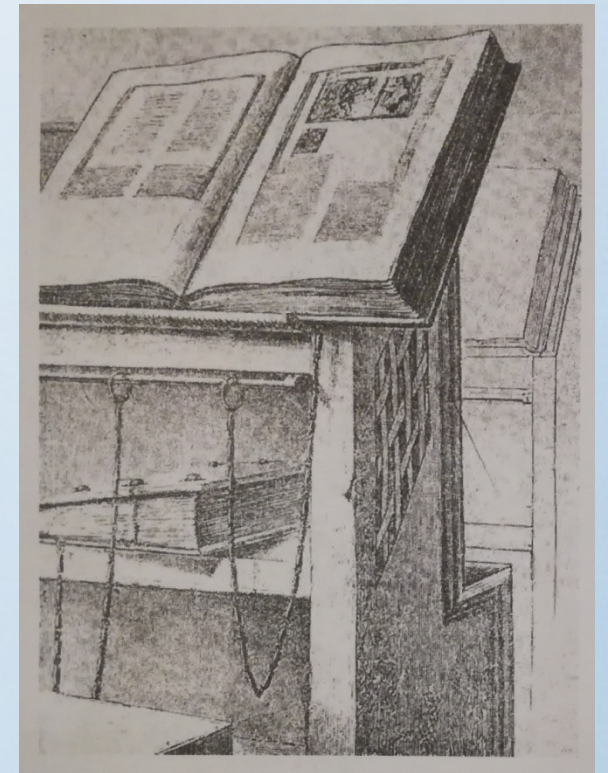
Sposoby łączenia stron

- zszywka
- nici
- powiększanie składki o 1 kartę (karta na falcu)
- karty ochronne

Kopiowanie ksiąg

- Umberto Eco „Imię róży”
- Przygotowanie strony pod zapis:
 1. Rysowanie na nośniku linii ograniczających
 2. Używanie narzędzi liniowania
 3. Pozostawianie pustych miejsc na iluminację, miniatury
 4. Wyjątki
- rozwój pisma - ewolucja stylów, dopasowane do funkcji

Insuper una cum deum et filio sancto et spiritu sancto.

QUIDA

hic filium oblatum
cum tantissimo co
nobis. gratias ab
altare et fructibus.
pocum libras li
ut filius susci
rent. ipse in b
ficio etiam igni
te. Cuius puer
per incrementum

pocum et officium. ad uirtutem etiam et sacra
gratum peruenit. Exinde suffragantibus. in
in episcopum eligunt. Inueniunt obsequio etiam
by. item quod pocum. etiam et officium et
epi. consecratur iste in amplexum. nescius pa
obsequio et oblatum pocum. procedunt in tempo
nonnullos per pocum ordinatur. quibus
in gratia benedictionem sacerdotalem dedit. Ta
tem apud metropolitani suam secularis
iudicis. sententiam in se dampnationis accepit.
Hic primum queritur an sit pocum eius
ritualis. **S**ecundo: an in ingressu ecclesie sit
pocum pocum. et si gratia fuerit: an sit per totum
ea. **T**ercio: an ingressum et prebendam ecclesie eme
re sit symoniacum. **Q**uarto: an iste sit reus
crimini quod eo ignorante potest amittere. **Q**ui
ter: an liceat ei esse in ecclesia. et si in eo ordinatio
ne quam poena pocum est affectum. **S**ex
ter: an illi qui ab eo iam symoniaci ignorant et
quoniam sunt: sint abiciendi an non. **S**extimo:

et spiritali conuersatio

Dulus seruus dei. a

E. T. U. S. V. I. R.

Biblioteka

- „instytucja kultury, która gromadzi, przechowuje i udostępnia materiały biblioteczne oraz informuje o materiałach bibliotecznych (swoich i obcych”
- gromadzenie majątku
- obecnie biblioteki cyfrowe

Słynne biblioteki

- Escorial – Madryt, Hiszpania

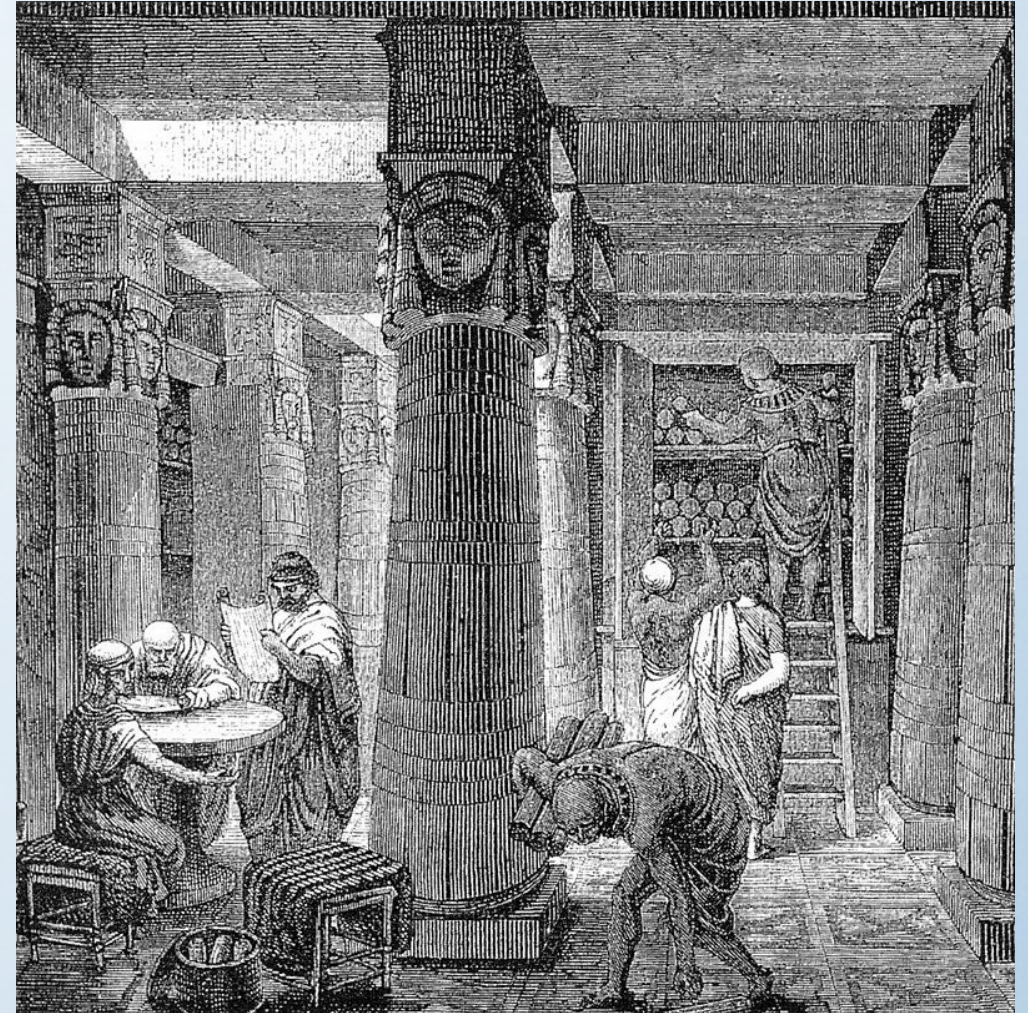
- Biblioteka Królewska – Kopenhaga, Dania

- Opactwo Benedyktynów - Admont, Austria

- Biblioteka Aleksandryjska – Aleksandria

Biblioteki lokalne

- Biblioteka Kórnicka
 - Zamek w Kórniku, Pałac Działyńskich w Poznaniu
 - od 1826 roku
 - założycielem Tytus Działyński
 - dzieła Adama Mickiewicza (***Dziady część III, Pani Twardowska***), Juliusza Słowackiego (***Smutno mi Boże...***), Cypriana Kamila Norwida (***O miłości ksiąg dwie*** z 1857 r.)
 - autografy prac i listów Tadeusza Kościuszki, Juliana Ursyna Niemcewicza, Józefa Wybickiego, ale także Napoleona i wielu innych postaci ze świata kultury i nauki
 - Unikaty: Ars moriendi z XV wieku, Jana Kochanowskiego ***Szachy***, Mikołaja Reja ***Żywot Józefa***, Mikołaja z Wilkowiecka ***Historja o chwalebnym zmartwychwstaniu Pańskim***, Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego ***Rytmu abo wiersze polskie***

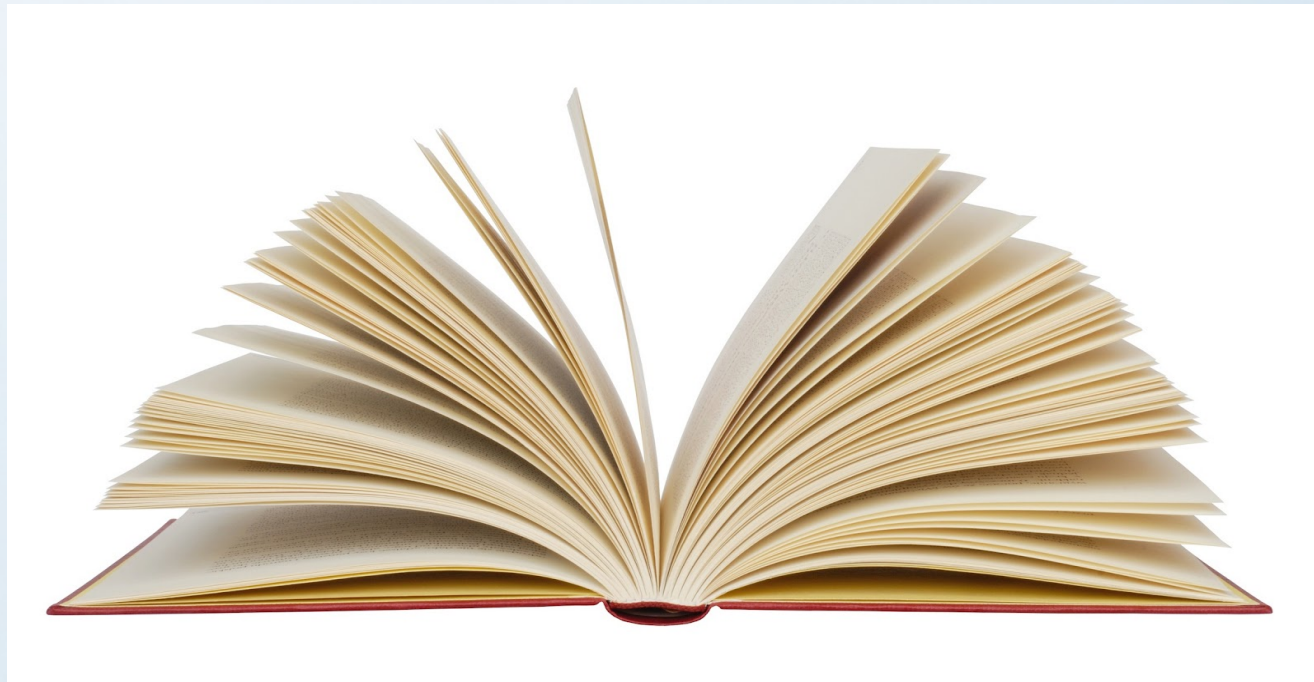
Raport o stanie czytelnictwa (2016 r.) – Biblioteka Narodowa

CZYTELNIK KSIĄŻEK, OMNICZYTELNIK, OSOBA POZA KULTURĄ PISMA

- 46% - lektura dłuższa niż 3 strony
- 18% - NIGDY nie czytałem/am książek
- 63% - czytałem/am tylko w szkole
- 19% - ostatnio rzadziej sięgam po książki

- 22% gospodarstw domowych BEZ KSIĄŻEK
- średnia wielkość domowego księgozbioru: 64%
- około 500 tomów i więcej: 2%

Wybory lekturowe w 2016 r.

1. Henryk Sienkiewicz
2. E. L. James, *Pięćdziesiąt twarzy Greya*
3. literatura popularna, powieści sensacyjno-kryminalne i romantyczno-obyczajowe

Wśród **113 książek** wymienionych przez młodych ludzi jako wypożyczone z bibliotek szkolnych, tylko dwie nie są lekturami szkolnymi:

- Ch. Paolini, *Eragon*
- S. Meyer, *saga Zmierzch*

Źródła

- <http://www.bkpan.poznan.pl/>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Strona_g%C5%82%C3%B3wna
- https://www.google.pl/?gws_rd=ssl

- ECO, U. 2004. Imię róży. Warszawa [może być każde inne wydanie]. GEHIN, P. [et al.] (red.) 2008
- Jak czytać rękopis średniowieczny. Warszawa. GILL, P. [oprac.] 2002
- Działalność bibliotek publicznych: wytyczne międzynarodowe IFLAUNESCO [online], tł. M. KISIŁOWSKA [et al.], Warszawa, [przeglądany 5 października 2016], dostępny w: <http://www.bbc.uw.edu.pl/dlibra/doccontent?id=408&dirids=1>
- GŁOMBIOWSKI, K. [et al.] (red.) 1976, Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego. Wrocław etc.
- GŁOMBIOWSKI, K. 1980 . Książka w procesie komunikacji społecznej. Wrocław etc.
- KAMIŃSKA-CZUBAŁA, B. 2013. Zachowania informacyjne w życiu codziennym: informacyjny świat pokolenia Y. Warszawa, [przeglądany 5 października 2016], dostępny w: <http://www.bbc.uw.edu.pl/dlibra/doccontent?id=802&dirids=1>
- LEWANDOWICZ-NOSAL, G. 2012. Wstęp [w:] Biblioteki publiczne dla dzieci w Polsce. Raport z badań. Warszawa, s. 5-14.
- MICHALAK, D. [et al.] 2016. Stan czytelnictwa w Polsce w 2015 roku [online]. Warszawa, [przeglądany 5 października 2016], dostępny w: <http://ksiegarnia.bn.org.pl/397/Stanczytelnictwa-w-Polsce-w-2015-roku-wstepne-wyniki.html>.
- MUSZKOWSKI, J. 2015. Życie książki: edycja krytyczna na podstawie wydania z 1951 r., oprac., wstępem i komentarzem naukowym opatrzyli G. CZAPNIK i Z. GRUSZKA, ze wstępem H. TADEUSIEWICZ. Łódź-Warszawa. Rozporządzenie MENiS z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. „Dziennik Ustaw” 2011 nr 179, poz. 1065.
- SOSIŃSKA-KALATA, B. [et. al.] (red.) 2006. Informacja w sieci: problemy, metody, technologie [online]. Warszawa, [przeglądany 5 października 2016], dostępny w: <http://www.bbc.uw.edu.pl/dlibra/doccontent?id=38&dirids=1>.
- SOSIŃSKA-KALATA, B. 2015. Ewolucja koncepcji informatologii [w:]
- E. GONDEK (red.) Teoretyczne zagadnienia bibliologii i informatologii. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 115-138.
- SZWEJKOWSKA, H. 1983. Książka drukowana XV-XVIII w.: zarys historyczny. WrocławWarszawa. Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich [online], [przeglądany 3 października 2016], dostępny w: <http://tnbnp.oeiizk.waw.pl/>. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. „Dziennik Ustaw” 1994 nr 24 poz. 83.
- WOJCIECHOWSKA, M. 2014. Studium zarządzania niematerialnymi zasobami bibliotek. Gdańsk. WOŹNIAK-KASPEREK J. 2015. Z głównych problemów samoświadomości informatologii [w:] E. GONDEK (red.) Teoretyczne zagadnienia bibliologii i informatologii. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 139-158

Marta Bączyk, kl. 2a

Dziękuję za uwagę!

